

การมีส่วนร่วมของภาคประชาชนในการพัฒนาประชาธิปไตยของไทย : แนวคิด

หลักการและรูปแบบการส่งเสริม

participation of the people's sector in the development of Thai democracy : Concepts, principles and forms of promotion

โชคนรินทร์ บัวบาน, จรัณ หนักแน่น¹

Choknarin Buaban, Jarun Nuknaen

บทคัดย่อ

บทความวิชาการนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาการมีส่วนร่วมของภาคประชาชนในการพัฒนาประชาธิปไตยของไทย ภายใต้แนวคิดหลักการและรูปแบบการส่งเสริม โดยพบว่าการมีส่วนร่วมของภาคประชาชนผ่านแนวคิด หลักการ และรูปแบบการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของภาคประชาชนในการพัฒนาประชาธิปไตยของไทย ถือว่าเป็นการกระจายอำนาจให้ประชาชนในการปกครองหรือบริหาร รวมถึงเป็นการตัดสินใจในการแก้ไขปัญหา ทั้งระดับประเทศและชุมชนในการแก้ไขปัญหา เพื่อจัดสรรทรัพยากรในประเทศและชุมชนให้เกิดประโยชน์สูงสุด การมีส่วนร่วมทางการเมืองของภาคประชาชนถือเป็นกลไกที่สำคัญเปรียบเสมือนหัวใจในระบอบประชาธิปไตยที่จะช่วยในการพัฒนาประชาธิปไตยให้เป็นประชาธิปไตยอย่างแท้จริง

คำสำคัญ: การมีส่วนร่วมทางการเมือง, แนวคิดทางการเมือง, การเมืองภาคประชาชน

Abstract

This academic article aims to study the participation of the people's sector in the democratic development of Thailand. Under the concept of principle and promotion model It was found that the participation of the people's sector through the concepts, principles and models of promoting the participation of the people's sector in the democratic development of Thailand. Considered as a decentralization of power to the people in governance or administration. It is also a

¹ วิทยาลัยบริหารศาสตร์ มหาวิทยาลัยแม่โจ้; School of Administrative Studies Maejo University

Corresponding Author, E-mail: Choknarin2545pangpond@gmail.com

decision to solve problems at both the country and community level in order to allocate resources in the country and the community for maximum benefits. Political participation of the people's sector is an important mechanism like the heart of democracy that will help in the development of democracy to be a true democracy.

Keywords: Political Participation, Political Ideas, People's Politics

บทนำ

การมีส่วนร่วมทางการเมืองเป็นกลไกที่สำคัญเปรียบเสมือนหัวใจในระบอบประชาธิปไตย โดยเป็นการกระทำที่มีผลต่อการได้มาซึ่งอำนาจทางการเมือง หรืออำนาจปกครอง รวมไปถึงการพ้นจากอำนาจนั้น นอกจากนี้ ยังมีผลต่อนโยบายและการปฏิบัติตามนโยบายของรัฐ เพราะฉะนั้น ผู้ปกครองในระบอบประชาธิปไตยหากจะอ้างถึงความชอบธรรมแห่งอำนาจปกครอง (Legitimacy) อันมีที่มาจากเหตุผลและหลักนิติธรรมนี้ได้ก็ต่อเมื่อผู้ถูกปกครองเชื่อว่า การใช้อำนาจของผู้ปกครองนั้นถูกต้องตามกฎหมายและมีเหตุผลเพียงพอ ดังนั้นผู้ปกครองจึงต้องไม่ไปละเมิดกฎหมายและต้องใช้อำนาจการปกครองอย่างมีเหตุผล นอกจากนั้น การมีส่วนร่วมในทางการเมืองของแต่ละประเทศยังต้องเป็นเครื่องชี้วัดที่แสดงให้เห็นถึงอุดมการณ์หรือเจตคติทางการเมือง และพัฒนาทางการเมืองของประเทศนั้น อาทิ ประเทศที่ปกครองในระบอบประชาธิปไตยในยุโรป รัฐจะเปิดโอกาสให้ประชาชนได้มีโอกาสเข้ามามีส่วนร่วมในทางการเมืองสูง ประชาชนจึงมีความกระตือรือร้นและความพร้อมที่จะเข้ามามีส่วนร่วมในทางการเมือง ทั้งในด้านองค์ความรู้ทางการเมือง การกล่อมเกลາทางการเมืองและวัฒนธรรมทางการเมือง (ภุริวัจน์ ปุณยวุฒิปรีดา, 2563)

การมีส่วนร่วมทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยต้องเป็นการมีส่วนร่วมแบบสมัครใจ โดยที่ไม่ใช่เป็นแบบปลุกกระดม รัฐเปิดโอกาสให้ประชาชนได้มีโอกาสเข้ามามีส่วนร่วมในทางการเมืองสูง สำหรับการมีส่วนร่วมแบบเสรีหรือแบบสมัครใจนี้จะเกิดขึ้นได้ เมื่อประชาชนมีความสำนึกทางการเมืองหรือความตื่นตัวทางการเมืองเสียก่อน ดังนั้นการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนจึงทำให้เกิดปัญหาและอุปสรรค ทั้งการที่เจ้าหน้าที่ภาครัฐและประชาชนขาดการรับรู้เกี่ยวกับแนวคิดและความสำคัญของการมีส่วนร่วมของประชาชน โครงสร้างกฎหมายและกระบวนการนโยบายยังไม่เอื้อต่อการมีส่วนร่วมอย่างเพียงพอ ปัญหาเรื่องวัฒนธรรมการเมืองและความพร้อมของประชาชน ปัญหาด้านความพร้อมของภาครัฐ การไม่มีตัวชี้วัดชัดเจนที่จะบ่งบอกให้ทราบถึงการมีส่วนร่วมหรือจำนวนมากน้อยที่หน่วยงานของรัฐเปิดโอกาสให้ประชาชนเข้าไปมีส่วนร่วม จึงทำให้ผู้ปฏิบัติงาน

ไม่สามารถทำงานให้ดีขึ้น เพราะไม่มีมาตรฐานในการทำงานที่ชัดเจน ด้วยสิ่งนี้จึงทำให้เกิดปัญหาของการมีส่วนร่วมทางการเมืองของภาคประชาชน

ด้วยเหตุดังกล่าวนี้ ผู้เขียนจึงสนใจในเรื่องการมีส่วนร่วมของภาคประชาชนในการพัฒนาประชาธิปไตยของไทยภายใต้แนวคิด หลักการและรูปแบบการส่งเสริม โดยมีประเด็นที่ศึกษาดังนี้ 1. แนวความคิดเกี่ยวกับประชาธิปไตย 2. แนวคิดเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมทางการเมืองของภาคประชาชน 3. หลักการการมีส่วนร่วมทางการเมืองของภาคประชาชน 4. รูปแบบการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของภาคประชาชนในการพัฒนาประชาธิปไตยของไทย 5.สรุปท้ายบท

เนื้อเรื่อง

1. แนวความคิดเกี่ยวกับประชาธิปไตย

■ ความหมายของประชาธิปไตย

ประชาธิปไตย หมายถึงการปกครองที่เป็นของประชาชน โดยประชาชน และเพื่อประชาชน ตลอดจนเป็นหลักในการดำเนินชีวิตของคนในการอยู่ร่วมกันโดยสันติภายใต้ความเชื่อที่ว่า คนเราเกิดมาเท่าเทียมกันคือได้รับการคุ้มครองจากรัฐตามกฎหมายและโอกาสที่จะได้รับการบริการต่าง ๆ โดยเสมอภาคกัน มีสิทธิเสรีภาพในการดำเนินชีวิตภายใต้ขอบเขตของกฎหมายซึ่งจะกำหนดไว้แน่นอนในกฎหมายรัฐธรรมนูญ (คู่มือประชาธิปไตยสำหรับประชาชน, 2541, หน้า 33)

“ประชาธิปไตย” มาจากคำว่า “ประชา” และ “อธิปไตย” เมื่อรวมกันแล้วหมายถึงอำนาจของประชาชน นั่นคือประชาชนเป็นอำนาจของคนหมู่มาก ดังคำกล่าวของประธานาธิบดีสหรัฐอเมริกา อับราฮัม ลินคอล์น ที่ว่าการปกครองในระบอบประชาธิปไตยเป็นการปกครองของประชาชน โดยประชาชน และเพื่อประชาชน ดังนั้นจึงเกี่ยวข้องกับประชาชนในลักษณะต่าง ๆ ดังนี้ คือ (บุญธรรม เลิศสุขีเกษม, 2543, หน้า 22 - 23)

1) หลักการของประชาธิปไตยถือว่าการปกครองเป็นของประชาชน จึงถือว่าประชาชนเป็นส่วนหนึ่งของระบบและผูกพันต่อระบอบการปกครองและมีหน้าที่ต้องรักษาประชาธิปไตยให้ยืนยาว

2) เปิดโอกาสให้ประชาชนเข้าไปมีส่วนร่วมในกระบวนการทางการเมืองการปกครองตามหลักการที่ว่าเป็นการปกครองโดยประชาชน

3) ตามหลักเพื่อประชาชน จึงถือว่าเป้าหมายหรือนโยบายในการบริหารประเทศจะต้องมุ่งประโยชน์แก่คนส่วนมาก

4) เสียงข้างมากของประชาชน คือ หลักในการตัดสินใจปัญหา และการปกครองประเทศ

5) ประชาชนมีความเท่าเทียมกัน และมีสิทธิเสรีภาพทุกอย่างตามกฎหมาย

6) รัฐอยู่ภายใต้การควบคุมของประชาชนทั้งในทางตรง ได้แก่ การลงเสียงประชามติ และทางอ้อมโดยผ่านทางสภาผู้แทนราษฎร

จากแนวคิดข้างต้นสรุปได้ว่า การปกครองตามระบอบประชาธิปไตยนั้น หมายถึงการปกครองที่เป็นของประชาชน ภายใต้ของคำว่าสิทธิเสรีภาพที่มีความเท่าเทียมกันในการเข้าไปมีส่วนร่วมทางการเมืองการปกครองที่ซึ่งบัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย ทั้งการมีส่วนร่วมในกระบวนการต่าง ๆ ของนโยบายหรือโครงสร้างต่าง ๆ ของรัฐที่เกี่ยวข้องกับการเมือง การแสดงออกทางความคิดเห็น และระบบการปกครองที่มุ่งเน้นประโยชน์ของประชาชนเป็นส่วนใหญ่ ด้วยเหตุนี้ประชาชนจึงมีสิทธิในการควบคุมทั้งทางตรงและทางอ้อม และมีอิสระในการเข้าไปมีส่วนร่วมทางการเมืองการปกครองตามอำนาจที่มีซึ่งบัญญัติไว้เป็นกฎหมายนั่นเอง

■ ประเภทของระบอบประชาธิปไตย

รูปแบบของประชาธิปไตยแบ่งออกเป็น 3 ประเภท คือ (โกสินทร วงศสุวัฒน์, 2532, หน้า 59 - 63)

1) ประชาธิปไตยทางตรง เป็นประชาธิปไตยที่ประชาชนผู้เป็นเจ้าของอำนาจอธิปไตยเป็นผู้ใช้อำนาจโดยตรงด้วยตนเอง โดยการลงประชามติหรือ referendum

2) ประชาธิปไตยแบบมีตัวแทน เป็นการมอบอำนาจของประชาชนให้กับตัวแทนด้วยการเลือกตั้งตัวแทน ซึ่งเป็นการมอบอำนาจล่วงหน้าให้แก่ผู้แทนให้ไปปฏิบัติหน้าที่แทนในนามของประชาชน

3) ประชาธิปไตยแบบกึ่งตรง เป็นการผสมผสานแนวคิดของทั้ง 2 แบบข้างต้น โดยเปิดโอกาสให้ประชาชนทำการเลือกตั้งตัวแทนเข้ามาทำหน้าที่แทนประชาชน แต่ในขณะเดียวกันก็ให้สิทธิประชาชนแทรกแซงในขบวนการทางการเมืองได้ เช่น การปลดผู้แทนก่อหอดวาระ (recall) ให้ประชาชนร่วมกันเสนอร่างกฎหมายเองได้ (initiative) ให้ประชาชนยับยั้งร่างกฎหมายได้ (veto) ให้ประชาชนร่วมกันลงประชามติในเรื่องต่าง ๆ ที่สำคัญได้ (referendum)

ดังนั้น จากรูปแบบที่กล่าวข้างต้นจะสรุปได้ว่า รูปแบบของประชาธิปไตย แบ่งออกเป็น 3 แบบ ทั้งประชาธิปไตยแบบทางตรง ที่ประชาชนเป็นเจ้าของอำนาจอธิปไตย ทั้งแบบมีตัวแทนที่ประชาชนเลือกตั้งตัวแทนเข้าไปทำหน้าที่แทนประชาชน ทั้งแบบกึ่งตรงโดยที่ประชาชนเลือกตั้งตัวแทนของประชาชนเข้าไปทำหน้าที่แทน แต่ประชาชนยังมีอำนาจอธิปไตยนั่นเอง

เมื่อกล่าวถึงแนวคิดเกี่ยวกับประชาธิปไตยแล้ว คำว่า ประชาธิปไตยจากที่ได้กล่าวมานั้น หมายถึงการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชน ดังนั้นจึงเชื่อมโยงไปถึงหัวข้อต่อไปที่มีความข้องเกี่ยวซึ่งกันและกัน ของการมีส่วนร่วมของประชาชนตามระบอบประชาธิปไตย

2. แนวคิดเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมทางการเมืองของภาคประชาชน

นักวิชาการหลายท่านที่ได้ให้นิยามของคำว่า การมีส่วนร่วมของประชาชนไว้หลายท่านด้วยเช่นกัน เช่น (เจมส์ แอล เครย์ตัน 2551: 3) ได้กำหนดความหมายของ การมีส่วนร่วมของประชาชนว่าเป็นกระบวนการที่รวบรวมความห่วงกังวล ความต้องการและค่านิยมต่าง ๆ ของสาธารณชนไว้ อยู่ในกระบวนการตัดสินใจของรัฐและเอกชน เป็นการสื่อสารสองทางและเป็นการมีปฏิสัมพันธ์ที่มีเป้าหมายเพื่อการตัดสินใจที่ดีกว่าและที่ได้รับการสนับสนุนจากสาธารณชน และการมีส่วนร่วมเป็นกิจกรรมที่มีลักษณะสำคัญของกระบวนการทางการเมืองและกระบวนการในการจัดการต่อปัญหา โดยเฉพาะอย่างยิ่งการบริหารของสังคมยุคใหม่ที่เน้นปัจจัยในด้านการมีส่วนร่วมของประชาชนเป็นสำคัญ โดยเฉพาะการเสนอข้อเรียกร้อง (Demand) และการสนับสนุน (Support) ตามแนวคิดของ (เดวิด อีสตัน (David Easton, 1971)

ส่วนสถาบันพระปกเกล้า (2545: 2) อธิบายไว้ว่า การมีส่วนร่วมเป็นการกระจายโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วมทางการเมืองและการบริหาร เกี่ยวกับการตัดสินใจในเรื่องต่าง ๆ รวมทั้งการจัดสรรทรัพยากรของชุมชน และของชาติซึ่งจะส่งผลกระทบต่อวิถีชีวิตและความเป็นอยู่ของประชาชน โดยการให้ข้อมูลแสดงความคิดเห็นให้คำปรึกษาแนะนำร่วมวางแผน ร่วมปฏิบัติ ตลอดจนการร่วมควบคุมโดยตรงจากประชาชน ดังนั้นการมีส่วนร่วมของประชาชนจึงหมายถึง การกระจายโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วมทางการเมืองและการบริหารเกี่ยวกับการตัดสินใจในเรื่องต่าง ๆ รวมทั้งการจัดสรรทรัพยากรของชุมชนและของชาติ รวมถึงการควบคุมโดยตรงจากประชาชนหรืออาจกล่าวได้ว่าเป็นการเปิดโอกาสให้ประชาชนมีสิทธิในกระบวนการนโยบายสาธารณะทั้งในด้านการให้และรับรู้ข้อมูลข่าวสาร การให้ความคิดเห็นหรือข้อเสนอแนะ การร่วมตัดสินใจ ทั้งในขั้นตอนการริเริ่มนโยบายการจัดทำแผนงาน โครงการ หรือกิจกรรมที่อาจมีผลกระทบต่อคุณภาพชีวิตและสิ่งแวดล้อม การวางแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมการจัดการสิ่งแวดล้อมและทรัพยากรธรรมชาติ รวมทั้งการปฏิบัติ การติดตามและประเมินผลตามนโยบาย แผนงานโครงการหรือกิจกรรม (คะเนิง นิจ ศรีบัวเอี่ยม และคณะ, 2545) เช่น กรณีการมีส่วนร่วมของชาวบ้านในการ จัดการพื้นที่ป่าบ้านห้วยฮี้ จังหวัดแม่ฮ่องสอนโดยได้ดำเนินขั้นตอน ดังนี้ 1) ส่วนร่วมจัดตั้งคณะกรรมการ 2) กำหนดกฎเกณฑ์ในการใช้ประโยชน์ 3) กำหนดบทลงโทษสำหรับผู้ฝ่าฝืนกฎระเบียบ 4) ปลูกต้นไม้เพิ่มในพื้นที่ป่า 5) การปลูกฝังจิตสำนึกในการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ และ 6) จัดเวรยามลาดตระเวนเพื่อ

ป้องกันการลักลอบตัดไม้และการจัดทำแนวป้องกันไฟฟ้า (วินิจ ฝาเจริญ, 2562: 145) ทั้งหกขั้นตอนเป็นรูปแบบการมีส่วนร่วมของชาวบ้านในเบื้องต้นเพื่อรักษาธรรมชาติ สิ่งแวดล้อมของชุมชน หรือกรณีการพัฒนาเส้นทางท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ผ่านการมีส่วนร่วมของผู้มีส่วนได้เสีย ชุมชนบ้านป่าเหมี้ยง ตำบลแจ้ซ้อน อำเภอเมืองปาน จังหวัดลำปาง ซึ่งชุมชนได้มีส่วนร่วมในการดำเนินกิจกรรมการท่องเที่ยวร่วมกับหน่วยงานภาครัฐและภาคเอกชนที่อบรมให้ความรู้ด้านการท่องเที่ยวเชิงนิเวศอย่างต่อเนื่อง เช่น การเสวนากลุ่มเพื่อทำการวิเคราะห์ข้อมูล การหาแนวทางพัฒนาเส้นทางท่องเที่ยว โดยชุมชนเพื่อให้ได้เส้นทางท่องเที่ยวที่เหมาะสม สวยงาม ปลอดภัย และสามารถเชื่อมต่อเส้นทางไปยังที่พัก หรือโฮมสเตย์ โดยมีวัตถุประสงค์ท้องถิ่น นำชมบรรยากาศหมู่บ้าน เรียนรู้ รูปแบบและวิถีชีวิตของชุมชน เช่น การจัดงานเทศกาลวันดอกเสี้ยวบาน การชิมรสอาหารพื้นบ้าน การจำหน่าย ของที่ระลึกที่เป็นอัตลักษณ์ของชุมชน

จากที่กล่าวมาข้างต้นของ แนวคิดเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมทางการเมืองของภาคประชาชน ตามแนวคิดของท่านนักคิดที่ทุกท่านที่ได้ให้ความหมายมานั้น การมีส่วนร่วมทางการเมืองของภาคประชาชนคือ การที่ให้โอกาสประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมทางการเมืองและการบริหาร โดยการให้ข้อมูลแสดงความคิดเห็น ให้คำปรึกษาแนะนำร่วมวางแผน ร่วมปฏิบัติ ตลอดจนการร่วมควบคุม และประชาชนตัดสินใจในเรื่องต่าง ๆ รวมทั้งการจัดสรรทรัพยากรของชุมชนและของชาติ รวมถึงการควบคุมโดยตรงจากประชาชน การเปิดโอกาสให้ประชาชนมีสิทธิในกระบวนการนโยบายสาธารณะทั้งในด้านการให้และรับรู้ข้อมูลข่าวสาร การให้ความคิดเห็นหรือข้อเสนอแนะ การร่วมตัดสินใจ ทั้งในขั้นตอนการริเริ่ม นโยบาย การจัดทำแผนงาน โครงการ หรือกิจกรรมก็ตาม

ไม่ว่าจะเป็นแนวความคิดการมีส่วนร่วมของชาวบ้านในการจัดการพื้นที่ป่าบ้านห้วยอี จังหวัดแม่ฮ่องสอนโดยได้ดำเนินขั้นตอนต่าง ๆ ของท่าน (คะนิงนิจ ศรีบัวเอี่ยม) และนำไปสู่การแสดงความคิดเห็นต่อ ของท่าน (วินิจ ฝาเจริญ) ที่ว่าด้วยขั้นตอนแนวคิดทั้งหมดนั้นเป็นรูปแบบการมีส่วนร่วมของชาวบ้านในเบื้องต้นเพื่อรักษาธรรมชาติสิ่งแวดล้อมของชุมชน หรือกรณีการพัฒนาเส้นทางท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ผ่านการมีส่วนร่วมของผู้มีส่วนได้เสียในการดำเนินกิจกรรมการท่องเที่ยวร่วมกับหน่วยงานภาครัฐและภาคเอกชนที่อบรมให้ความรู้ด้านการท่องเที่ยวเชิงนิเวศอย่างต่อเนื่องเพื่อให้ได้เส้นทางท่องเที่ยวที่เหมาะสม สวยงาม ปลอดภัย และสามารถเชื่อมต่อเส้นทางไปยังที่พัก หรือโฮมสเตย์ โดยมีวัตถุประสงค์ท้องถิ่น นำชมบรรยากาศหมู่บ้าน เรียนรู้ รูปแบบและวิถีชีวิตของชุมชน อีกด้วย

3. หลักการการมีส่วนร่วมทางการเมืองของภาคประชาชน

สำหรับแนวทางการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนได้มีนักวิชาการได้ทำการแยกและอธิบายไว้ในลักษณะของกิจกรรมทางการเมืองเป็น 10 กรณี (วัชร ไซยสาร, 2545: 44-98) ดังนี้

กรณีที่ 1 คือ การกระทำเพื่อสนับสนุนหรือเรียกร้องกับผู้นำของรัฐบาลในระบอบการปกครองแบบ ประชาธิปไตยและเผด็จการ เช่น การชุมนุมคัดค้านหรือสนับสนุนการกระทำของรัฐบาล โดยการออกเสียงประชามติ หรือการทำโพล (Pole) ที่แสดงให้เห็นถึงความเห็นและการแสดงออกของมหาชน ซึ่งจะมีผลต่อการคัดค้านหรือสนับสนุนการทำงานของรัฐบาลและสร้างความชอบธรรมให้แก่รัฐบาล

กรณีที่ 2 คือ ความพยายามที่จะสร้างผลกระทบต่อการดำเนินการของรัฐบาลหรือ การเลือกผู้นำรัฐบาล เช่น การที่สื่อและประชาชนแสดงความเห็น หรือวิพากษ์วิจารณ์การทำงานของรัฐบาลหรือการปรับคณะรัฐมนตรี เป็นต้น

กรณีที่ 3 คือ การกระทำของพลเมืองของรัฐตามที่กฎหมายกำหนด เช่น การออกเสียงเลือกตั้ง การเข้าชื่อ การเสนอกฎหมาย การร่วมชุมนุมและการ รวมไปถึงการยื่นข้อเรียกร้องในเรื่องต่าง ๆ โดยไม่ขัดต่อกฎหมาย

กรณีที่ 4 คือ การมีส่วนร่วมโดยการมีตัวแทน (Representation) ซึ่งประชาชนต้องออกเสียงเลือกตั้งเพื่อ สรรหาผู้แทนที่จะเข้าไปทำหน้าที่แทนตน ตามระบอบประชาธิปไตยแบบมีตัวแทน (Representative Democracy) หรือ โดยอ้อม (Indirect Democracy) ที่เห็นว่า เป็นกรณีหนึ่งของการมีส่วนร่วมทางการเมือง

กรณีที่ 5 คือ การกระทำอันแสดงถึงความรู้สึกแปลกปลอม (Alienation) ที่ทำให้ขาดความสนใจและขาดการกระทำอันได้ ซึ่งการไม่กระทำที่มาจาก ความรู้สึกแปลกปลอมอาจก่อให้เกิดผลทางการเมืองตามมา แต่ต้องพิจารณา ให้ได้ว่า การไม่กระทำอันใดเกิดจาก ความรู้สึกแปลกปลอมเป็นการมีส่วนร่วมและการไม่กระทำในกรณีอื่น ๆ ไม่เป็นการมีส่วนร่วม

กรณีที่ 6 คือ การกระทำที่แสดงถึงความตื่นตัวทางการเมือง ทั้งที่ตื่นตัวทางการเมืองมาก และตื่นตัวทางการเมืองน้อย เช่น ผู้รับสมัครเลือกตั้งหรือผู้ที่สมัครเป็นสมาชิกพรรคการเมืองที่ไม่ได้ไปลงคะแนนเสียง แต่ขออภิสิทธิ์หรือถกเถียงเรื่องการบริหารการเมืองกับเพื่อนบ้านหรือผู้ที่แสดงความความคิดเห็นทางการเมืองหรือผู้ที่สนใจข่าวสารทางการเมืองผ่านสื่อต่าง ๆ

กรณีที่ 7 คือ การมีส่วนร่วมในทางการเมืองเป็นการกระทำทางการเมืองทั้งที่มีความต่อเนื่องและเป็นแบบครั้งคราว ซึ่งรวมไปถึงการกระทำทางการเมืองที่ใช้ความรุนแรงอีกด้วย เช่น

การรับสมัครเลือกตั้ง การติดตาม ข่าวสารทางการเมือง การก่อจลาจล รวมไปถึงความวุ่นวายหรือ การก่ออาชญากรรมทางการเมือง

กรณีที่ 8 คือ การกระทำที่ประสงค์จะมีอิทธิพลต่อผู้นำทางการเมืองและการมีอิทธิพลต่อการ ปฏิบัติการ และดำเนินการของข้าราชการได้ด้วย

กรณีที่ 9 คือ การมีส่วนร่วมที่มีใช้การดำเนินการที่มีผลกระทบต่อการเมืองในระดับชาติ เท่านั้น แต่เป็นกิจกรรมทางการเมืองที่มีผลกระทบต่อการเมือง ทั้งในระดับท้องถิ่นและระดับชาติอีกด้วย

กรณีที่ 10 คือ การปฏิบัติทางการเมือง ซึ่งเป็นเรื่องนี้อาจต่างกันได้ตามกาลเวลาและสถานที่ เช่น ครั้งหนึ่ง อาจถือได้ว่า เป็นการมีส่วนร่วมทางการเมือง แต่อีกช่วงเวลาหนึ่ง อาจจะไม่เป็นหรือในพื้นที่หนึ่งอาจถือว่าเป็นการมีส่วนร่วมในทางการเมือง แต่อีกพื้นที่หนึ่งอาจถือว่าไม่เป็นการมีส่วนร่วมทางการเมืองก็ได้

จากกรณีทั้งหมดที่กล่าวมานั้นสรุปได้ว่า การมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนโดยรวม นั่นคือการที่ประชาชนสามารถเข้าไปมีส่วนร่วมในการออกเสียงเลือกตั้ง การเข้าชื่อ การเสนอ กฎหมาย และการร่วมชุมนุมรวมไปถึงการยื่นข้อเรียกร้องในเรื่องต่าง ๆ โดยไม่ขัดต่อกฎหมายการ แสดงออกของมหาชน การที่มีกฎหมายเข้ามาเกี่ยวข้องกับ การเลือกตัวแทนของประชาชนเพื่อเข้าไป ทำหน้าที่แทนประชาชนตามที่รัฐธรรมนูญปี 2560 ได้บัญญัติไว้ และการมีส่วนร่วมในการดำเนิน กิจกรรมหรือการทำงานของรัฐบาลที่ต้องมีประชาชนเข้าไปมีส่วนร่วมในการปฏิบัติงาน ไม่ว่าจะเป็น การแสดงความคิดเห็นเสนอแนะ รวมไปถึงการแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นต่าง ๆ ก็ตาม

4. รูปแบบการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของภาคประชาชน ในการพัฒนาประชาธิปไตย ของไทย

การส่งเสริมให้ประชาชนมีส่วนร่วมทางการเมือง นับว่ามีความสำคัญและมีความจำเป็น อย่างยิ่งในการปกครองในระบอบประชาธิปไตย เพราะการมีส่วนร่วมทางการเมืองการปกครองของ ประชาชนในประเทศไทยนั้น ยังเกิดปัญหาของการมีส่วนร่วมทางการเมืองจากการขาดเสถียรภาพ ของแนวทางและหลักการการส่งเสริม ที่จะเป็เครื่องบ่งชี้ให้ประชาชนสามารถเข้าไปมีส่วนร่วม โดยถูกหลักตามกฎระเบียบที่ว่าด้วยรัฐธรรมนูญ ดังนั้นการมีส่วนร่วมทางการเมืองจึงเป็นเงื่อนไข สำคัญประการหนึ่งในการพัฒนาประชาธิปไตยและการเมืองปกครอง จึงทำให้ผู้เขียนมองเห็นถึง ปัญหาที่เป็นส่วนเชื่อมโยงที่สำคัญของประชาชนกับการมีส่วนร่วมทางการเมือง ดังนั้นผู้เขียนจึงได้ จัดทำรูปแบบการส่งเสริมและเป็นแนวทางให้ประชาชนสามารถปฏิบัติในการมีส่วนร่วมทางการเมือง ได้ ดังต่อไปนี้

1) ส่งเสริมให้ประชาชนได้รู้ถึงระเบียบ กฎหมายและเข้าใจบทบาทหน้าที่ โดยการอบรมให้ความรู้ แก่ประชาชนเกี่ยวกับ ความสำคัญของการมีส่วนร่วมในเรื่องของการเมืองการปกครองในระบอบประชาธิปไตย

2) ส่งเสริมการสร้างจิตสำนึกจากพื้นฐานประชาธิปไตย และการปลูกฝังประชาธิปไตย ตั้งแต่ระดับครัวเรือนให้ กับประชาชน โดยการปลูกฝัง ประชาธิปไตยตั้งแต่ระดับครัวเรือน การเปิดโอกาสให้ประชาชนได้มีส่วนร่วมในการตัดสินใจ ในโครงการหรือกิจกรรมต่าง ๆ มากขึ้น โดยเฉพาะการทำประชาคมหรือประชาพิจารณ์ เพื่อที่จะได้ความคิดที่หลากหลายและป้องกันความขัดแย้ง

3) ส่งเสริมในด้านการตอบสนองความต้องการ หรือแก้ไขปัญหาของประชาชนให้รวดเร็วและตรงจุด มีความความจริงจังในการแก้ไขปัญหา โดยการจัดประชุมรับฟังความคิดเห็นและความต้องการของประชาชนเป็นประจำ และนำคำที่ประชาชนเรียกร้องไปคิด วิเคราะห์แยกแยะ แล้วนำไปปฏิบัติให้เกิดประโยชน์ต่อประเทศชาติบ้านเมืองและประชาชน

4) ส่งเสริมวิธีการแจ้งข้อมูลข่าวสาร และการประชาสัมพันธ์ให้กว้างขวางขึ้น โดยเฉพาะอย่างยิ่ง การไม่ปิดบังข่าวสารทางสื่อออนไลน์ หรือระบบหอกระจายข่าวเสียงตามสายตามท้องถิ่นต่าง ๆ เพื่อแจ้งข่าวสารโครงการหรือกิจกรรมต่าง ๆ การพัฒนาและผลการดำเนินงานต่าง ๆ เพื่อให้เกิดความเข้าใจอันดีระหว่างรัฐกับประชาชน ซึ่งจะทำให้ได้รับความร่วมมือเป็นอย่างดีมากขึ้น

5) สร้างแรงจูงใจเพื่อให้ประชาชนได้เข้ามามีส่วนร่วมรวมถึงสนับสนุนการจัดงานหรือกิจกรรมต่าง ๆ ให้มีความต่อเนื่องและเข้าถึงประชาชนอย่างแท้จริง ควรให้สิทธิประชาชนในการตรวจสอบและติดตาม ประเมินผลการปฏิบัติงานพัฒนาของรัฐในทุกขั้นตอนที่สามารถเปิดเผยได้ และให้ประชาชนร่วมเป็นคณะกรรมการตรวจสอบความโปร่งใสในการใช้งบประมาณ ในการพัฒนาโครงการต่าง ๆ

6) ส่งเสริมการกระตุ้นให้ประชาชนสนใจในเรื่องของการเมืองการปกครองไทยให้มากยิ่งขึ้น เช่น การออกมาใช้เสียง หรือ สิทธิของตนในการเลือกตั้งของการมีส่วนร่วมทางการเมือง เพื่อป้องกันความไม่โปร่งใสของรัฐ และ ควบคุมดูแลการโกงจากรัฐในการปฏิบัติงานต่าง ๆ เป็นต้น

7) รัฐควรเปิดโอกาสให้ประชาชนเข้าไปมีส่วนร่วมเกี่ยวข้องในการมีส่วนร่วมทางการเมือง ไม่ว่าจะเป็นการดำเนินงานก็ตาม แม้แต่กิจกรรมต่าง ๆ ที่รัฐได้จัดขึ้นเพื่อตอบสนองต่อความต้องการของประชาชนอย่างแท้จริง ไม่ใช่จัดทำขึ้นแต่หากไม่ได้ตอบสนองต่อความต้องการแก่ประชาชน จึงทำให้สิ้นเปลืองงบประมาณที่ไม่จำเป็น ควรถามไถ่ประชาชนก่อนที่จะจัดสรรอะไรแก่ประชาชน เพื่อตอบสนองแก่พลเมืองไทยในทางที่ถูกต้อง

รูปแบบการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของภาคประชาชนในการพัฒนาประชาธิปไตยของไทย เป็นการส่งเสริมการสร้างจิตสำนึกจากพื้นฐานประชาธิปไตย ส่งเสริมให้ประชาชนได้รู้ถึงระเบียบกฎหมายและเข้าใจบทบาทหน้าที่ในฐานะประชาชน ให้ความเข้าใจในเรื่องของสิทธิของพลเมืองมากขึ้น สามารถแสดงความคิดเห็นหรือเข้าไปมีส่วนร่วมในทางการเมืองในเรื่องใดบ้างโดยใช้สิทธิในการเป็นพลเมือง

สรุป

การมีส่วนร่วมของภาคประชาชนเป็นส่วนสำคัญในการพัฒนาระบบประชาธิปไตยในรูปแบบต่าง ๆ ผ่านแนวคิดเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมทางการเมืองของภาคประชาชน หลักการการมีส่วนร่วมทางการเมืองของภาคประชาชน และรูปแบบการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของภาคประชาชนในการพัฒนาประชาธิปไตยของไทย โดยเป็นการที่ให้โอกาสประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมทางการเมืองและการบริหาร โดยการให้ข้อมูลแสดงความคิดเห็น ให้คำปรึกษาแนะนำร่วมวางแผน ร่วมปฏิบัติ ตลอดจนการร่วมควบคุม และประชาชนตัดสินใจในเรื่องต่าง ๆ ร่วมทั้งการจัดสรรทรัพยากรของชุมชนและของชาติ รวมถึงการควบคุมโดยตรงจากประชาชน การเปิดโอกาสให้ประชาชนมีสิทธิในกระบวนการนโยบายสาธารณะทั้งในด้านการให้และรับรู้ข้อมูลข่าวสาร การให้ความคิดเห็นหรือข้อเสนอแนะ การร่วมตัดสินใจ ทั้งในขั้นตอนการริเริ่ม นโยบาย การจัดทำแผนงาน โครงการ หรือกิจกรรม ด้วยหลักการแนวคิดและรูปแบบเหล่านี้ส่งผลให้การมีส่วนร่วมของภาคประชาชนช่วยพัฒนาให้เป็นประชาธิปไตยที่สมบูรณ์มากยิ่งขึ้น

องค์ความรู้จากการวิจัย

การมีส่วนร่วมของภาคพลเมืองหรือประชาชนในการพัฒนาประชาธิปไตยของไทย ถือเป็นรากฐานที่ดีและเป็นสิ่งสำคัญต่อการพัฒนาประเทศ เพื่อให้ประเทศมีความเจริญและยังเป็นการปลูกฝังความเป็นประชาธิปไตยให้แก่ประชาชน ฉะนั้นแนวคิดหลักการและรูปแบบการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชน จากองค์ความรู้ที่ผู้เขียนได้กล่าวถึงเกี่ยวกับการเชื่อมโยงกันของทั้ง 4 หัวข้อหลักที่มีความเชื่อมโยงต่อการเชื่อมโยงระหว่าง การมีส่วนร่วมของภาคประชาชนที่เชื่อมโยงกับแนวคิดเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมที่ว่าด้วยการพัฒนาและขับเคลื่อนนโยบายของรัฐแบบการมีส่วนร่วม การพัฒนาความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมและการมีปฏิสัมพันธ์ที่มีเป้าหมายเพื่อการตัดสินใจที่ดี และเชื่อมโยงกับหลักการการมีส่วนร่วมที่ว่าด้วยการร่วมขุมมนวมไปถึงการยื่นข้อเรียกร้องในเรื่องต่าง ๆ การเลือกตัวแทนของประชาชนเพื่อเข้าไปทำหน้าที่แทนประชาชน การให้

ความคิดเห็นหรือข้อเสนอแนะ และการร่วมตัดสินใจ อีกทั้งเชื่อมโยงกับรูปแบบการส่งเสริมการมีส่วนร่วมที่ว่าด้วยการส่งเสริมให้ประชาชนได้รู้ระเบียบกฎหมายและเข้าใจบทบาทหน้าที่ การมีส่วนร่วมในเรื่องของการเมืองการปกครอง การเปิดโอกาสให้ประชาชนเข้าไปมีส่วนเกี่ยวข้องในการมีส่วนร่วมทางการเมืองและการส่งเสริมการสร้างจิตสำนึกจากพื้นฐานประชาธิปไตยนั่นเอง

เอกสารอ้างอิง

- คะเนิงนิจ ศรีบัวเอี่ยม และคณะ. (2545). แนวทางการเสริมสร้างประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วมตามรัฐธรรมนูญ แห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540: ปัญหาอุปสรรคและทางออก. กรุงเทพมหานคร: ธรรมดาเพลส.
- จาตุร อภิชาติบุตร. หลักประชาธิปไตย, การมีส่วนร่วมของประชาชน : วิทยาลัยศาลรัฐธรรมนูญ สำนักงานศาลรัฐธรรมนูญ
- เจมส์ แอล เครย์ตัน. (2551). วันชัย วัฒนศัพท์ และคณะ, แปล. คู่มือการมีส่วนร่วม ของประชาชน การตัดสินใจที่ดีกว่าโดยให้ชุมชนมีส่วนร่วม. ขอนแก่น: โรงพิมพ์ศิริภักดิ์ออฟเซ็ท.
- ชุตินันต์ สะสอง และคณะ. (2563). การพัฒนาเส้นทางการท่องเที่ยวเชิงนิเวศผ่านการมีส่วนร่วมของผู้มีส่วนได้เสียชุมชนบ้านป่าเหมี้ยง ตำบลแจ้ซ้อน อำเภอเมืองปาน จังหวัดลำปาง. วารสารวิชาการวิทยาลัยบริหารศาสตร์.

- ถวิลวดี บุรีกุล. (2552). พลวัตการมีส่วนร่วมของประชาชน: จากอดีตจนถึงรัฐธรรมนูญ แห่ง
ราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550. กรุงเทพมหานคร: เอ.พี.กราฟฟิค ดีไซน์และการ
พิมพ์.
- บวรศักดิ์ อุวรรณโณ และคณะ. รายงานการศึกษา เรื่อง การมีส่วนร่วมของประชาชน ใน
กระบวนการนโยบายสาธารณะ. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ : บริษัท เอ.พี.กราฟฟิคดีไซน์และ
การพิมพ์ จำกัด, 2554.
- มงคลเลิศ ด้านธานินทร์. (2551). หลักคิดชาตินิยมและมรดกทางวัฒนธรรมเพื่อพัฒนา สังคม
ทันสมัย. กรุงเทพมหานคร: สถาบันวิชิตรศน์.
- มงคลเลิศ ด้านธานินทร์. (2551). หลักคิดชาตินิยมและมรดกทางวัฒนธรรมเพื่อพัฒนาสังคม
ทันสมัย. กรุงเทพมหานคร: สถาบันวิชิตรศน์.
- วัชร ไซยสาร. (2545). การมีส่วนร่วมในทางการเมืองกับการเมืองภาคประชาชน. รัฐสภาสาร. 53
(5), 44-100.
- วินิจ ฝาเจริญ. (2562). การมีส่วนร่วมของชาวบ้านในการจัดการพื้นที่ป่าบ้านห้วยอี ตำบลห้วยปูลิง
อำเภอเมือง จังหวัดแม่ฮ่องสอน. วารสารบัณฑิตแสงโคมคำ. 4 (2), 137-150.
- สถาบันพระปกเกล้า. (2544). แนวทางการเสริมสร้างประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วมตามรัฐธรรมนูญ
แห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ.2540. กรุงเทพฯ: สถาบันพระปกเกล้า.
- สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร. (2544). การมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชน.
กรุงเทพฯ: สำนักการพิมพ์สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร.
- สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร. (2560). การเปรียบเทียบรัฐธรรมนูญ ปี 2540 ปี2550 และ
รัฐธรรมนูญปี 2560. กรุงเทพฯ: สำนักการพิมพ์สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร.
- สำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้ง. (2560). การมีส่วนร่วมและการตรวจสอบการเลือกตั้ง.
กรุงเทพฯ : ศูนย์ราชการเฉลิมพระเกียรติฯ อาคารรัฐประศาสนภักดี.